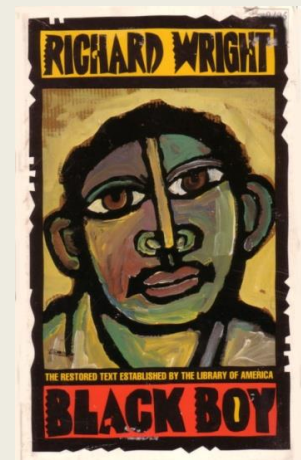
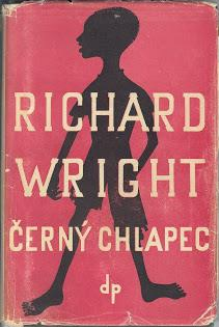

Čierny chlapec: O autobiografickom **románe Richarda Wrighta**

Mgr. Nina Bosničová, Ph.D.

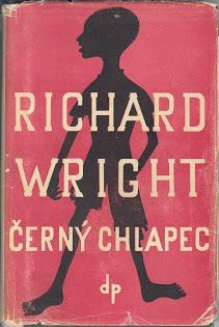

Richard Wright

- 1908-1960 (nečakane, záhadne, osamotene, vo finančných problémoch a konfliktoch)
- autor románov a poviedok; politický komentátor
- pôvodom zo štátu Mississippi
- otec (nájomný) farmár, matka učiteľka
- -preslávil sa provokatívnym románom **NATIVE SON** (1940) – postava Biggera Thomasa, urbánne prostredie Chicaga
- -zbierka poviedok **Uncle Tom's Children** – čo znamená byť mladým čiernym mužom na juhu USA
- →úvod zbierky **“The Ethics of Living Jim Crow”** tvorí jadro *Čierneho chlapca*
- -literárny vplyv: Theodor Dreiser, Sherwood Anderson, Frank Harris, Alexander Dumas, O'Henry
- -v Chicagu sa stal členom Komunistickej strany, ktorú nakoniec opustil (neochota strany venovať sa rasovým nerovnostiam), vysvetlenie rozkolu v článku **“I tried to be a Communist”** z roku 1944
- -posmrtno vydaný román **Lawd Today** – inšpirovaný jeho prácou na pošte v Chicagu
- -v roku 1947 sa Wright s rodinou presťahoval do Francúzska, časté negatívne kritiky neho i jeho práce v exile (ale nie z francúzskej strany)
- -romány vydané v exile: **The Outsider** (inšpirované Dostojevského *Zločinom a trestom*), **The Long Dream, Savage Holiday**

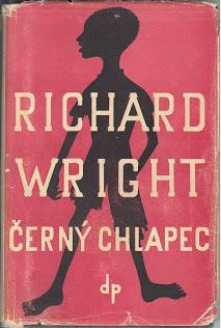

Historický kontext

- OTROKÁRSTVO (zrušené 13. dodatkom k americkej ústave v roku 1865)
- REKONŠTRUKCIA (1865-1877)
- JIM CROW (1896 Plessy v. Ferguson, doktrína „Separate, but Equal“, de iure koniec v roku 1954 Brown v. Board of Education)

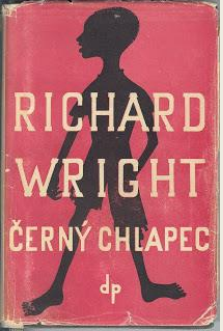

rasová segregácia, nemožnosť voliť, násilie (vzostup KKK), ekonomická exploatácia

Čierny chlapec (Zápis dětství a mládí)

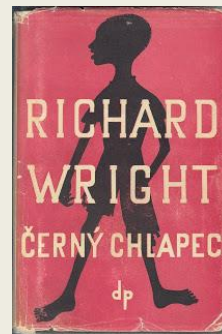
- vyd. v roku 1945 (český preklad 1947 vydalo Vydavatelstvo Družstevní práce) – prečo práve táto kniha?
- autobiografia či autobiografický román a v čom je rozdiel?
- význam žánru autobiografie v afroamerickej literatúre (autobiografia ako politický nástroj, ja=my), plus Wrightov názor na úlohu literatúry v spoločnosti („Blueprint for Negro Writing“ – rok 1937)

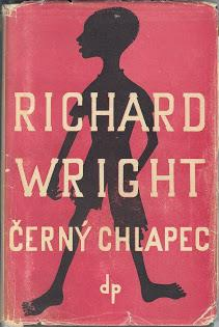

Černý chlapec: tématický rozbor

- rodina
- náboženstvo
- odpor

RODINA

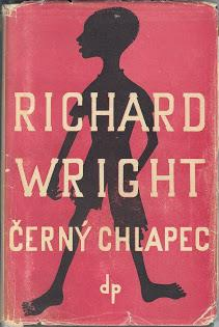

RODINA

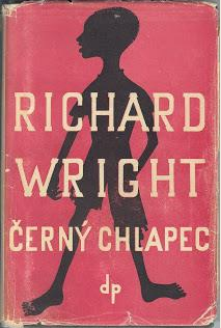
- autor často kritizovaný za to, že členov svojej rodiny prezentuje v extrémne negatívnom svetle (násilní, nepriateľskí, poskytujúci nedostatočnú podporu dospelievajúcemu chlapcovi)
- “give, lend my tongue to the voiceless Negro boys”

MATKA

- zobrazenie MATKY
  - vdďaka za to, že ho naučila čítať, že mu rozprávala príbehy a že ho poučila v „zákonoch ulice“
  - ďalej samá kritika, napr. za to, že nechce syna uviesť do sféry amerických rasových otázok (zdráha sa napr. odpovedať na otázky k „bielosti“ pleti Wrightovej babky):
„veděl jsem [. . .], že mi matka něco zamlčuje. Neskrývala přede mnou skutečnosti a fakta, ale city, vztahy, názory, přesvědčení, o nichž si nepřála, abych je poznával“ (str. 73)

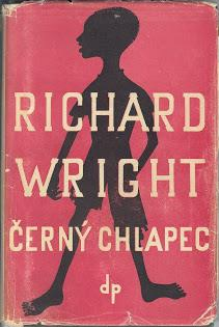

MATKA

- kritika za to, že Wrighta tvrdo fyzicky trestá, že nedokáže po odchode Wrightovho otca rodinu dostatočne materiálne zabezpečiť (hlad (ako metafora), umiestnenie detí do sirotinca):

„Matka mi stále nemohla kúpiť nezbytné šatstvo, abych vypadal, jak se na školáka sluší“ (str. 38).

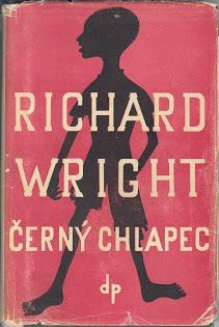
„Stále ještě jen napolo uzdravená a úplně zoufalá matka se vydala na obchůzku dobročinných ústavů a prosila o pomoc“ (str. 45).

NATURALIZMUS

- Wright je **naturalista** → matka nie je vine, skôr sociálne podmienky, v ktorých je nútená žiť (štát nepodporuje samoživiteľky, veľký problém zohnať dôstojne platenú prácu – pracuje ako kuchárka v beloškých domoch)
- „relokácia“ násilia (pozri Frantz Fanon)
- matkina nemoc (paralýza) sa stáva SYMBOLOM statickosti a zúboženého stavu afroamerickej menšiny v USA
- *„Matčino utrpení mi vyrůstalo v duši v jakýsi symbol všeho, čím jsme si prošli a procházeli, symbol, který vyjadřoval všechnu chudobu a bídu, nevědomost a pověřčivost, bezmocnost; všechny ty bolestné, matoucí dny a hodiny hladu; to nepokojné věčné stěhování a marné hledání; ty nejistoty, strach, hrůzu; tu bolest bez smyslu a obsahu a vyhlídky, ty nekonečné strážně“* (str. 146).

Wright ako **prieskumník ľudského utrpenia**: *„význam žití se nám objevuje jenom tehdy, když usilujeme o vydobytí smyslu a významu věcí z nesmyslného a bezvýznamného utrpení“* (str. 147).

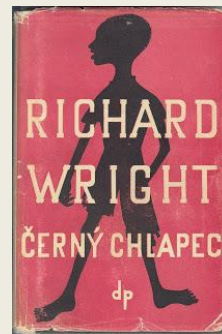
POSTAVA BABKY A OTCA

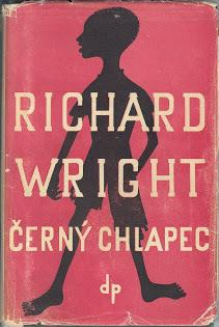
- i babka je zobrazená v statickom stave – na začiatku knihy je pripútaná k lôžku, mentálne i duchovne je pripútaná k cirkvi a viere (Adventisti siedmeho dňa) (stáva sa blokom pre Wrightovu imagináciu a kreativitu- zakazuje učiteľke Elle, aby Wrighta vystavovala beletrii – „dábelské povídačky“ (str. 59))
- postava otca – animalistický diskurz (podmienky otca menia na zviera)

„jeho skutky a všechna vzrušení byla připoutána jen k těm nejjednodušším, živočišným pudům jeho vysychajícího těla“ (str. 54)

Plus zvláštna oslava toho, že Wright nemusí žiť osud svojho otca (snaha poukázať na dištanc medzi nimi): *„přes to všechno jsme si navzájem navždy cizinci, [. . .] mluvíme různými jazyky, [. . .] žijeme své životy na dvou nesmírně od sebe vzdálených rovinách skutečnosti“ (str. 53).*

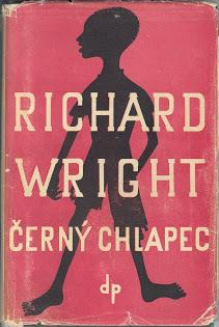
NÁBOŽENSTVO

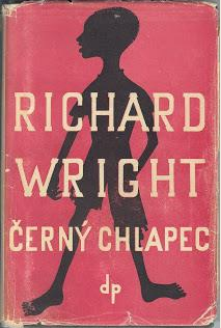
NÁBOŽENSTVO

- Estetické pôsobenie „náboženských symbolů“ (str. 163), „sladce melodické a smyslně znivé hymny“ (str. 164), „živému slovu kázání“ (str. 148)
- Ateista:
- „Má víra, ať už tehdy byla jakákoli, byla neoddělitelně spojená s všedními skutečnostmi života, byla zakotvena v zkušenostech a pocitech těla a v tom, čeho se mysl dovedla zmocnit“ (str. 168).
- „plná citová ani rozumová víra mě nikdy neosvítla“ (str. 163)
- „Nedovedl jsem si představit Boha, který by se zdržoval řízení nesmírných světů jen proto, aby se obtěžoval mnou“ (str. 167-68).

NÁBOŽENSTVO A SEXUALITA

- sexualita inak v knihe dosť absentuje, zaujímavé je, že sa objavuje len a práve v kontexte náboženstva (Wrightovo splnutie za manželkou kazateľa)
- jeho sexuálne vzrušenie je transformované do (groteskného a fyzického) symbolu: *„černý čertík, rohatý, s dlhou a rozeklaným ohonem, s lesklými a ostrými kopýtky, s šupinatým nahým tělem, s prsty vlhkými a lepkavými a s mocně smyslnými rty; k tomu smyslně lačné a nemravné oči vrhající chtivé, žravé pohledy“* (str. 165)
- prirodzenosť, inštinktívna spontaneita jeho reakcie – rebélia proti umelosti a afektu cirkvi a jej rituálov, neschopnosť či neochota „svätit“ sväté

KRITIKA (ORGANIZOVANÉHO) NÁBOŽENSTVA

- nástroj sociálnej conformity:

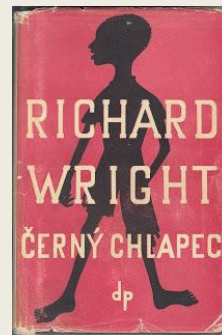
„jak strašný hlad mučí lidská srdce po tom, co nikdy nebylo, není a nebude a nemůže být, jak žízni duch člověka po proniknutí, překonání a ovládnutí nemilosrdných omezení života lidského“ (str. 174) – ilúzia, že náboženstvo tento hlad nasýti

„OBRÁTENIE“ TROCHU INAK

- kvalitu duchovného zážitku má vo Wrightovej knihe moment, keď objaví svet literatúry (intelektuálny a emočný dopad, vrúcnosť):
„Jakoby teprve kouzlem toho příběhu [O Modrovousovi a jeho sedmi ženách] stal se svět okolo mne opravdovou skutečností, rozechvíval se, žil. Jak Ella hovořila, skutečnost se měnila, vzhled věcí se proměňoval a svět ožil kouzelnými bytostmi. Sám pocit života a žití se mi prohluboval a vycítění všech věcí bylo jiné a nové“ (str. 59).
- v literatúre Wright objaví možnosti, ktoré mu Jim Crow v živote upiera (sám objaví hlad po iných autoroch i túžbu prejaviť sa literárne)
- literatúra ako posvätná záležitosť: *„Bylo mi zatěžko odpovědět někomu na otázku, co získávám četbou těchto knih, neboť to nebylo nic menšího než sám smysl a pocit života.“* (str. 365).
- objav literatúry nasýti Wrightov hlad, jeho túžbu po celistvosti

ODPOR

PRAVDA a LOŽ

- Wrightova autobiografia často označovaná ako *klamlivá* (fakty životného príbehu x literárny príbeh – jeho rodina reálne nebola chudá a nepatrila k robotníckej triede, jeho matka bola vo svojej profesii úspešná a Wright sa kamarátil s deťmi iných vyučujúcich, Wright mal čulé styky s beloškou rodinou Wallovocov, ktorá ho chvíľami podporovala viac než jeho vlastní rodičia, pravdivé nie sú ani epizódy o maturitnej reči alebo príbeh o ujovi Hoskinsovi a rieke Mississippi – prevzaté od Ralph Ellisona, atď.)
- kritizovaný bol i za vykreslenie príliš tmavej a neutešenej atmosféry

FIKCIONALIZÁCIA AKO ZDROJ ODPORU

- Wright vedome relativizuje fenomén pravdivosti v kontexte toho, že sa stáva HLASOM pre tisíce černošských chlapcov
- kniha prináša rozdelenie pravdy na **faktickú x emočnú/psychologickú/imaginatívnu**
- drobné „pokrivenie“ faktov Wrightovi nevadí, ak čitateľovi poskytne hlbšie pochopenie rasových vzťahov na Juhu USA v 30. rokoch 20. storočia a dopadov, ktoré tieto mali na životy černochoch i belochoch
- relevantný je možno i podtitulok knihy – nie autobiografia, nie memoár, ale ZÁPIS (menej osobný, viac dokumentárny, charakter, než autobiografia?)
- metafora klamu – kritika pokrytectva južanského života v danej dobe (všetci v knihe od Wrighta zadržávajú pravdu, zakazujú mu ju, paradoxne mu navyiac veria len vtedy, kedy sám klame)

„TRICKSTER-ism“ (šibalstvo)

- šibal testuje pevnosť nerovných mocenských vzťahov cestou prestrojenia, šarmu, mazanosti a dúfa, že svojimi činmi spoločenské pomery zmení
- súčasť afroamerického folklóru, stabilné miesto v afroamerickej literatúre
- s ohľadom na celkovú atmosféru knihy a vyznenie rozprávača (≠smiech), sa „šibalstvo“ v *Čiernom chlapcovi* neobjavuje až tak často
- sfalšovanie legitímácie do knižnice (intertextualita so *slave narratives* – falšovanie priepustiek z plantáže)
- nie je náhoda, že si chce požičať práve H.L. Menckena, ani to, že mu v čine pomáha človek, ktorý je sám obeťou južanských predsudkov:
„*Byl to irský katolík a jižní běloši ho jaksepatří nenáviděli.*“ (str. 357-58)
- trik spočíva i na lingvistickej úrovni – „*Prosím pěkně vydejte tomuto negerskému chlapci [. . .] nějaké knihy od H.L. Menckena.*“ (str. 359) plus irónia (knižnica ako miesto vzdelania a kultúry)

PRÁCA AKO FORMA ODPORU

- percepčia práce ako nástroja PREŽITIA (únik hladu – *„Skoro celou mou mzdu pohltily věčně hladové žaludky naší domácnosti.“* (str. 294),

ale i

- ZÍSKANIA VZDELANIA (nákup oblečenia a kníh na základnej škole)
- trh práce ako krutý odraz rasových pomerov v dobových USA (Wrightov plán stať sa spisovateľom vyznieva v tomto kontexte absurdne, očakávané chovanie na pracovisku – intertextualita s otrokársym systémom – „strýček Tom“, strava, ošetrovanie psieho kúsnutia – *„Psí kousnutí nemůže negrovi uškodit“*, str. 239)
- poctivá práca podľa beloškých pravidiel Wrightovi neumožní odchod z Juhu (a zmenu sociálneho statusu), to mu umožní až krádež:

„necítíl jsem se už vázán zákony, kterým se mají prý podřizovat černí i bílí stejně. Octl jsem se mimo tyto zákony; sami běloši mi to pověřili“ (str. 295).

- necíti previnenie voči šéfovi v kine:

„Byl běloch a proto jsem mu nikdy nemohl ublížit ani zlomkem toho, čím on a jeho bližní ubližovali mně. A právě proto, uvažoval jsem, krádež není následek mé nemravnosti, nýbrž jeho“ (str. 298).

SLOVNÝ A FYZICKÝ ODPOR

- „sass“ – na spochybnenie autority babky, spolužiakov i riaditeľa školy
- fyzická konfrontácia – vyhráža nožom tete Addie, strýcovi Tomovi so žiletkami, keď sa k nemu chovajú nespravodlivo
- hlavne voči členom vlastnej skupiny (voči belochoom príliš nebezpečné?)
- literárna tvorba ako najväčší „sass“ voči belošskej komunite?

DISKUSIA

- genderový rozmer textu
- osamotený hrdina vs. „ja-vo-vzťahu“
- vaše otázky či komentáre

Ďakujem za pozornosť!

kontakt: bosnicova@hotmail.com